

*Ніколи, чуєте, ніколи,
не засуджуйте людей,
адже ви не знаєте історію
їхнього життя.*

Княгиня

ЖИВІ ІСТОРІЇ ВІЙНИ

**ALIVE STORIES
OF THE WAR**

Книга 1

Київ

УДК 821.161.2'06-32:355.01(477)"2022"(082)

Ж66

Рецензенти:

Петрова І., доктор культурології, професор Київського національного університету культури і мистецтв

Лукашенко О., член Національної спілки журналістів України

Ж66 **Живі історії війни.** Київ : Видавництво Ліра-К, 2022.
154 с. фото.

ISBN 978-617-520-413-9

Книга написана у документально-художньому стилі на основі правдивих історій свідків російської агресії на території Бородянської громади. Життя та історії цих людей – це наше історичне майбутнє.

Книга для всіх тих, хто прагне миру і бореться проти військової агресії та тероризму.

Alive Stories of the War. Kyiv: Publishing Lira-K, 2022. 154 p.

The book is written in a documentary and an artistic styles based on the true stories of the victims of russian aggression within Borodianka community territory. Lives and stories of these people are our historical future. The book is for those who desire peace and struggle against russian military aggression and terrorism.

УДК 821.161.2'06-32:355.01(477)"2022"(082)

ISBN 978-617-520-413-9

© Фещенко О.П., автор-упорядник, 2022

© Видавництво Ліра-К, 2022

SAPERE VEDERE

*Не мовчіть! Кричіть! Розповідайте!
Ці історії важливі для життя!
І війну байдуже не сприймайте,
Адже мир – це шлях до майбуття!*

Фещенко Ольга

*Don't be silent! Scream! Tell!
These stories are important for life!
And don't accept the war carelessly,
Because peace is the way to our future!*

Olha Feshchenko

Від автора

Цю книгу я подумки почала писати з перших днів війни. Дивлячись на жахіття війни навколо, перелякані оченята маленької онучки і загибель знайомих людей – в голові рефреном звучала думка: це не повинно повторитися... ніколи знову...

Нас вбивають, знищують наші оселі, рівняють із землею міста і села, руйнують інфраструктуру тільки за те, що ми – українці. Нас хочуть позбавити права бути собою, бути вільною нацією на рідній землі.

І я хочу сказати всьому світові – ми є!!! Нас багато! Ми любимо свою землю, традиції, мову, культуру, цінуємо спадщину. Ми героїчно боронимо свою Батьківщину.

Моя книга – це історії простих людей, моїх земляків про перші дні війни, період окупації.

Я записувала свідчення очевидців у розпал кривавої бійні в Україні. Ми разом плакали, підтримували один одного, співчували і вірили в перемогу.

Бородянка – це одна із ран української землі, де на багатоповерхівки мирних жителів скидали авіабомби і багато сімей залишилися під завалами навіки...

Вірю, що ці історії простих українських громадян допоможуть світові зрозуміти реальну картину війни, без політичних тлумачень і впливу пропаганди.

Вдячна всім, хто підтримав мою ідею задокументувати події, допомагав у підготовці та виданні цієї книги. ¶

From the author

In my mind I started to write this book from the first day of the war. Looking at the horrors around, scared eyes of my granddaughter and death of people from my native town – as a refrain in my head I heard the thought..it mustn't happen again... Never again!..

They kill us, destroy our homes, towns and villages, our infrastructure only because we are Ukrainians. They want to deprive of our rights to be ourselves, to be a free nation on our native land.

And I want to tell the whole world – we are!!! There are a lot of us! We love our land, traditions, language, culture, respect our heritage. We defend our Motherland heroically.

In my book there are stories of usual people, people of my town about the first days of the war, occupation times.

I was recording the eyewitness testimonies in a heat of blood battles in Ukraine. We cried together, supported each other, condoled and believed in our victory!

Borodianka is one of the wounds of Ukrainian land, where russians bombed the blocks of flats, where civilians lived and a lot of them stayed under the ruined buildings blockages forever...

I believe these alive stories of usual Ukrainian citizens will help the world to understand a real picture of the war without political views and propaganda influence.

I am grateful to all people who supported my idea to witness the events, helped in preparation and publishing the book.

Історія (пролог)

Ми всі чекали весну з її квітучими садами, теплими рясними дощами, ароматом першої соковитої трави...

Та не сталося...

На поріг нашого дому прийшли «визволителі» – хижа орда, яка знищувала все, що створили вільні люди на своїй землі. Варвари!!! Окупанти!!!

Люди – це ХХІ століття!!! Боже, де правда? Чому? За що нас вбивають?

Бородянка стала для мене другою домівкою, коли ми з чоловіком приїхали сюди в 1987 році, після аварії на Чорнобильській АЕС. Ми думали, що гіршого лиха на нашу долю вже не буде, ніж долали наслідки екологічної катастрофи. Тут ми збудували своє сімейне гніздечко, тут народився син Андрій. Працювали, мріяли, любили життя і людей.

І я навіть подумати не могла, що на наші голови будуть скидати 500-кілограмові бомби, що зайдуть загони кадірівців, бурятів, білорусів, росіян, і моя маленька 3-річна онука Софія переживатиме схожий страх і біль, що і її прабабуся (моя мама) Безпаленко (Коваленко) Катерина Степанівна, 1941 року народження.

Я не вірила своїм очам, коли бачила військові колони російської техніки, які мали більше 500 одиниць. Постійні обстріли, авіаудари, життя в підвалі будинку, перелякані очі дітей.

Тільки в моїй рідній Бородянці було зруйновано 49 об'єктів державної і комунальної власності, 11 багатопверхових житлових будинків, 126 приватних об'єктів, сотні людей (і, найстрашніше – дітей) загинули, згоріли живцем під завалами будинків. І це тільки в Бородянці, а в Бучі, Ірпені, Гостомелі... Що

там? Скільки знищено, вбито, закатовано, понівечено і згвалтовано?

Мені дуже боляче, що росіяни називають все це страхіття фейками. Вони постійно хочуть щось нав'язати, перекрутити в цій брехливій і гібридній війні, яку вони навіть побоялися назвати війною. Я б назвала це спробою рабів «визволити» вільний народ. Народ, який має справжню величну історію, свою мову, свої традиції і є вільною нацією.

Всі ці факти стали мотивацією для написання цієї книги, в якій я хочу донести до читача всі страждання і всю правду про війну зсередини, очима людей – простих цивільних людей. Книга написана на основі правдивих історій очевидців трагічних подій під час військових дій та окупації Бородянки та сіл громади. Всі історії були записані мною ще на згарищах, коли працювали рятувальники, коли знаходили тіла загиблих людей, коли скрізь стояла розбита військова техніка і лунали вибухи після розмінування.

Сама назва книги походить від проєкту «Живі історії війни», який я розпочала ще в окупації, а потім продовжила, виїхавши на Західну Україну. Щиро вдячна сім'ям Копосович, Гаджега та Вишняк (ЦГІ) з міста Перечин за підтримку і людяність. Як волонтер, я не могла стояти осторонь цих подій в житті моєї держави. Я не хочу, щоб нашу історію стерли, перекрутили або забули, так, як багато трагічних подій в житті нашого багатостраждального народу.

Люди, які практично є авторами цієї книги, розповідали мені на диктофон про свої переживання та засвідчували факти подій, ділилися своїм болем після пережитого. Разом ми плакали та підтримували один одного. Багатьох з них я знаю особисто. У кожного із них своя неповторна історія війни.

Мій тато, якому було 96 років – Коваленко Федір Гордійович (ветеран Другої світової війни), побачивши знищений центр Бородянки, сказав: «Це не війна, це знищення людей!».

На жаль, йому не вдалося побачити, як цвіте сад, його серце зупинилось, і в цьому вина окупантів. У його житті це була друга окупація, яку він вистояв.

Я хочу кричати на весь світ: «Зупиніться, не вбивайте!!!» Це не можна забути, цього не можна пробачити!

Я на собі відчула ці страхіття війни, перебуваючи в Бородянці до 3 березня. Всі ці розповіді, а іноді – сповіді людей – пройшли через моє серце і душу. Я надіюся, що вони не залишать і вас, шановні читачі, байдужими до нашого спільного горя. І ми разом зупинимо війну. Вірю в нашу перемогу! Перемогу добра над злом! Перемогу правди над брехнею!

Коли я розповідала Голові Європейської ради Шарлю Мішелю (Charles Michel), який був з візитом у Бородянці, історію свого тата, то побачила сльози в його очах і зрозуміла, що Європа з Україною, що разом подолаємо ворога.

Дякую Богу та всій світовій спільноті за підтримку і допомогу українському народу в боротьбі з терористом №1 у світі.

Війна триває... Нас захищають наші незламні ЗСУ. Слава ЗСУ! Слава Україні! Героям слава!

Ольга Фещенко

~~The story of the author~~

«...I want to scream to the whole world «Stop! Don't kill!» We mustn't forget it, we mustn't forgive it!..»

The story (the prologue) of the author and compiler of the book. We all were waiting for spring beauty with its blooming gardens, warm rains, smell of the first juicy grass...

But it didn't happen...

«The saviors» came to our homes, the vulturous horde, who were destroying everything on their way what free Ukrainian people were creating on their land all life. Barbarians!!! Occupiers!!!

People! It's 21st century!!! God, where is the truth? Why? Why are they killing us?

Borodianka became the second home for me, when I and my husband came here after the Chornobyl disaster in 1987. We thought, we would not face a huger harm than overcoming the results of ecological disaster.

Here we built our family nest, here our son Andrii was born. We were working, dreaming, loving people and life.

I couldn't even think that they would throw 500 kilos bombs on our heads, that enormous groups of kadyrov army, buryats, belorussians and russians invade, and my 3 years old granddaughter Sofiia would feel the same fear and pain, like her great grandma (my mum) Kateryna Bezpalenko (born in 1941).

I couldn't believe my eyes when I saw convoys of russian military vehicles. I counted almost 500 units! Endless shootings, aviabombs, life in a cellar, scared eyes of the kids.

Only in Borodianka they destroyed 49 objects of state and communal property, 11 blocks of flats buildings, 126 private objects,

hundreds of people (the most horrible, kids) died, burnt alive under building rubble. And not only in Borodianka, but in Bucha, Irpin, Gostomel... What is there? How many people were killed, tortured, raped, mutilated?

It hurts when russians call all these horrors as fakes. They always want to impose, to change the truth in this untruthful and hybrid war, which they are afraid to call 'the war'. I would call it a try of slaves 'to liberate' free people. People, who have a true and a great history, own language, own traditions and who are a free nation.

All these facts became motivation to write this book, in which I want to show a reader all suffering and all truth about the war from inside, from people's eyes – usual civilians. The book is written based on true tragical events stories of witnesses during the war actions and occupation of Borodianka and surrounding villages. All stories were recorded by me on ruins where emergency service was working, when it found dead people's bodies, and on the roads there were burnt military vehicles and we heard sounds of demining works.

The name of the book comes from the project «Borodianschyna», which I started in occupation period, and then I continued working on it and moved to the west of Ukraine. I am grateful to Kuposovych, Gadzhega and Vyshniak families from Perechyn city for support and humanity. As a volunteer I couldn't be careless in these events of my country life. I don't want our history to be deleted, faked or forgotten as it happened with a lot of tragic events in life of our much-suffering people.

People, who are actually the authors of this book, were telling me on a voice recorder about their worries and witnessed the facts of the events, shared their pain of what they faced with.

My father Kovalenko Fedir Gordiyovych who was 96 years old and was a Second World War veteran after seeing the center of Borodianka said «That's not a war. That's people genocide». It's very sad, he didn't see a blooming garden, his heart stopped, and

that's an occupier's guilt. In his life that was a second occupation he outstayed.

I want to scream to all world «Stop! Don't kill!» We mustn't forget it, we mustn't forgive it.

I felt all these horrors of the war by my own when I was in Borodianka till 3 March. All these stories, confessions of people passed through my heart and soul. Dear readers, I hope you will not be careless to our common tragedy. And together we will stop the war. I believe in our victory! Victory of kindness against anger! Victory of truth against lies!

When I was telling Charles Michel, the Head Of European Council, who visited Borodianka, the story of my father, I saw tears in his eyes and understood, Europe stayed with Ukraine, we would defeat an enemy!

I thank God and all world community for supporting and helping Ukrainians to struggle with a world terrorist number one.

The war is continuing... We are defended by our brave and unbreakable Armed Forces of Ukraine (AFU). Glory to AFU! Glory ro Ukraine! Glory to Heroes!

Olha Feshchenko

Іван, смт. Бородянка.

Ivan, Borodianka town.

«Немов страшний фільм...»

«It's like a horror film, but it's reality. It's the war...»

Російська віськова техніка на вулиці смт. Бородянка

One of armored vehicle staffs saw me, applied a barrel and started hunting. I hid behind a garage, fell down on the ground and didn't move. I heard my heart beating. The vehicle passed two or three meters from me. Not finding a victim, russians went to Centralna street. Under mortal shelling I got my home by some miracle. There were many died bodies of civilians. Kadyrov men were moving in a town like hosts.

The war is going on. But we believe in our victory!

Я проживаю по вул. Центральній, 308 в Бородянці. Коли бомбили місто, ми з сім'єю ховалися в підвалі нашого будинку. З нами були сусіди по під'їзду, діти, які плакали. Всі були налякані від вибухів і авіаударів.

Постійно йшли колони російських військ по центру міста. Обстрілювали житлові будинки, магазини, аптеки, адміністративні будівлі. Складалося враження, що вони вирішили знищити все, зрівняти із землею.

Чітко пам'ятаю – 1 березня в 20.15 ми піднялися з підвалу до квартири. Я сховався в ванній кімнаті, не включаючи світла для маскуванню. Пролунав вибух, мене підкинуло над ванною сантиметрів на 20. Нажахані ми вискочили з квартири і знову побігли до підвалу. Пролунав другий вибух, третій. Будинок ніби стрибав. Спускаючись в підвал, ми побачили вогонь, дим – це горів знищений 371-й будинок. Було чути, як кричали люди. Ночували ми в підвалі. Було темно, холодно і страшно, навіть чоловікам. Мені було страшно за свою сім'ю, за майбутнє моїх дітей і онуків.

Наступного дня всі масово почали їхати з міста. Дві мої сусідки пішли до лікарні в пошуках транспорту. Якраз в цей момент (приблизно о 10.25) почалися авіаудари. Було три прильоти, летіли дуже низько. Було видно як з літаків падали бомби на житлові будинки. Ця картина стоїть перед очима і досі. Немов страшний фільм, але, на жаль, це реальне життя, це війна.

Ми з сусідами вирішили не їхати, а залишитися в приватному будинку по вулиці Семашко.

З 5 березня почалася повна окупація Бородянки. Росіяни поставили свої блокпости. Вони постійно стежили за пересуванням цивільного населення.

Це було 8 березня, я вирішив сходити в квартиру за особистими речами, обминаючи пости. Коли я майже підійшов до будинку, то зрозумів, що пішла колона БТРів.

Один з екіпажів БТРа, помітивши мене, наставив дуло і влаштував за мною полювання. Я розгубився, бо навіть уявити не міг, що можу стати живою мішенню для БТРа, адже я був без зброї. Я сховався за гаражем, впав і не піднімався. Чув як б'ється моє серце і холоне кров в жилах, враховуючи страх і холодну погоду. БТР проїхав від мене в 2-3 метрах, не побачивши «жертву». Вони виїхали на центральну вулицю. Було чути, як колона продовжувала свій рух.

Під мінометними обстрілами я дивом дістався своєї оселі на вулиці Семашка.

В ті дні ще працював телефонний зв'язок, надійшла інформація від свідків (сусіди, знайомі), що в місті йде «зачистка». Було багато вбитих цивільних людей, деяких забрали в полон. З них знущалися, били, тримали в ямі, катували.

Окупація була дуже не простою. В Бородянці знаходилися підрозділи кадирівців, бурятів і російських військових, які тримали під контролем пересування людей.

Ще йде війна, але всі ми мріємо про перемогу і мир!!!

Окупація тривала до 31 березня 2022 р.

*Я вам цей борг ніколи не залишу.
Ви й так уже, як прокляті в боргах.
Віддайте мені дощ.
Віддайте мені тишу,
Віддайте мені ліс і річечку в лугах.
Віддайте мені сад і зірку вечорову.
І в полі сіяча, і вдячну щедрість нив.
Віддайте мені все!
Віддайте мені мову,
Якою мій народ мене благословив.*

Ліна Костенко

Наталія, 45 р., смт. Бородянка.

Nataliia, 45 years old, Borodianka town.

«Хочу все забути, стерти з пам'яті»

«I want to forget everything, to erase from my memory».

Знищена російська військова техніка смт. Бородянка

I looked at my son's head in order to see a bullet. His wound was bleeding. We didn't have anything to treat the wound. We waited for a russian convoy to go past, and we ran through our garden. My son couldn't walk, he was pale and scared. Fortunately we stopped a car and got to a house with a cellar. We were hiding in it more than 10 days. People shared food with us.

I want to clear all it from my head, but I will not forgive!